

N. JUHÁSZ TAMÁS

A Prometheus leszállt

Az eredet

1 Ha a *Predator* filmeket nem vesszük figyelembe, akkor az *Alien*-quadrológia, a két *Alien vs. Predator*, és most már a *Prometheus* ide tartozik.

2 *Alien – A nyolcadik utas: a Halál*, rendező: Ridley Scott, főszereplő: Sigourney Weaver, 1979.

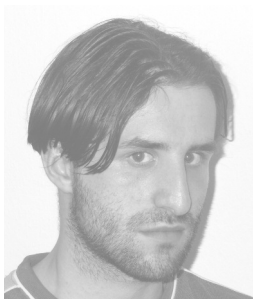
3 *Prometheus*, rendező: Ridley Scott, főszereplők: Noomi Rapace, Guy Pierce, Charlize Theron, Michael Fassbender, 2012.

4 Vö. Erich von DÄNIKEN, *Találkozás az istenekkel*, ford. Miklós Erika, LAP-ICS Könyvkiadó, Debrecen, 1993.

Ridley Scott visszatért ahhoz a zsánerhez, amelyet részben ő alkotott: a sci-fi-horrorhoz. 2012 talán egyik legjobban várt filmje a *Prometheus* volt, mégis az *Alien*-franchise¹ rajongóit nagyon megosztotta. Ennek több oka is volt: elsőként sokan egy előzményfilmet vártak *A nyolcadik utas: a Halál*hoz², míg mások azért fanyalogtak, mert rengeteg kérdést vetett fel a film, de ugyanakkor azok (egyértelmű) megválaszolását már nem tette meg. Feltehetném nekik a kérdést, hogy vajon a klasszikus első rész választ adott minden kérdésre? Egyértelműen nem. Részben ezekből a kérdésekből építkezik maga a *Prometheus* is.³

A film eredetileg Jon Spaihts forgatókönyve alapján készült volna (vagyis közelebb is állt volna az előzményhez), míg végül Damon Lindelof (a *Lost* sorozat egyik alkotója) átírta a forgatókönyvet. Scottal közösen egy olyan opció szerint írták át az eredeti történetet, hogy új irányt vehessen célba az *Alien*-univerzumon belül. A rendező véleménye szerint mégis rendelkezik a film az „Idegenek” DNS-ével. A történet egyik inspirálója Erich von Däniken volt, aki írásaiban arról beszél, hogy bolygónkat már meglátogatták idegen lények – ezen túlmenően pedig, hogy maguk az idegenek hozták létre az emberiséget.⁴ Elődjéhez hasonlóan a *Prometheus* látványvilága ismét merít H. R. Giger munkásságából. A végeredmény bár nem nevezhető elődeihez hasonlóan klasszikusnak, mégis egy intelligens sci-fi, amely felveti az élet nagy kérdését: honnan is származunk?

A film nyitánya bár szavak nélküli narrációval dolgozik, és nem is túlzottan konkretizál, mégis erre ad választ. Óriási tájat látunk magunk előtt, hatalmas árnyék fut rajta végig, majd egy vízesés mellett állapodik meg. A sziklák tetején egy márvány fehér alak bukkan fel. Emberszerű, de mégsem az. A földi élet kialakulásának lehetünk tanúi, ahogy az idegen egy csészét emel magához, megissza a tartalmát. A tartóban található fekete anyag azonnal reakcióba lép a lény testével, gyakorlatilag elporlasztja azt, dezintegrálva még a DNS struktúráját is. A lény maradványai a vízbe zuhannak, a DNS-szekvenciák újraépítik magukat, majd a létrejövő sejtek újra osztódnak indulnak, azaz létrejön az élet. A felvezető csupán pár perces, mégis két kérdést tehetnénk fel mindjárt a legelején. Az élet megteremtése vajon szándékos aspektusa volt a történéseknek, vagy csupán egy banális véletlenről van szó? Szerintem inkább az utóbbi tűnik valószí-

nűbbnek.⁵ Viszont ezzel ellentmondásba kerülhet az a tény, hogy a lények később visszatértek és (valószínűleg?) tanították őseinket. Erre utalhatnak a Tervezők sumérszerű írásjelei.⁶ Ugyanakkor ezt a tézist cáfolja az, hogy vissza akartak térni a Tervezők egy rakományi fekete anyaggal, hogy elpusztítsák az emberiséget. Mi történhetett az idegenek társadalmában, hogy erre a döntésre jutottak?⁷ Ez újfent nyitott kérdés, amire egyelőre nem kaptunk választ.

Az indulás

2089-ben Elizabeth Shaw és Charlie Holloway (mindketten archeológusok) Skóciában rábukkannak egy olyan nyomra, amely megváltoztathatja az emberiség történelmét. Egy olyan barlangrajzot találnak, amelyen egy hatalmas alak áll (körülötte emberek dicsőítik), karjával az ég felé mutat.⁸ A képen egy csillagállás látható, amely azért fontos, mert őseink szabad szemmel nem láthatták volna. Később ugyancsak kiderül, hogy a Zeta II Reticuli rendszer csillagképe nem csupán egyetlen ősi kultúrában szerepel, hanem szinte minden főbb civilizációnál felbukkan ugyanaz az ábrázolás. Ezek a civilizációk nem voltak kapcsolatban egymással. A két tudós olvasatában ezek a képek egy meghívást jelentenek, amely az emberiségnek szól, hogy rátalálhassanak a Tervezőkre.

A két tudós meggyőzi a Weyland iparvállalatot (és annak vezetőjét), hogy felkutathassák a rendszert. A cég természetesen finanszírozza a küldetést, mivel abban hasznot lát, így aztán el is indulnak – kutatóink még csak nem is sejtik azt, hogy egy plusz fő is rejtőzködik a hajón. A Prometheus név ugyancsak több jelentést hordoz magában. Ahogy a filmben is említik, az utalás egyértelmű a görög titán legendájára, aki ellopta az istenektől a tüzet, majd az embereknek adta. Ilyen interpretáció mellett már sejthetjük, hogy mit szeretne Weyland elérni a küldetés során. A színjáték és a mögötte megbúvó konspiráció pedig tökéletes.

A hajó 2093-ban (karácsony napján) megérkezik az LV-223-ra.⁹ A Prometheus egy ősi piramisszerű építmény mellett landol. A kutatók természetesen nem szeretnék várakozni, rögtön elindulnak felderíteni az építményt. Ahogy pedig azt már megszokhattunk, nem várt bonyodalmakba ütköznek.

A Tervezők, építmények, járművek

Az építmény, amely egyfajta templomszerű jelleggel is bír, óriási, föld alatti alagúthálózatot foglal magába. A falain írásjelek találhatók, amelyek részben az épület funkcióit írják le, másfelől a jelek érintésével aktiválni is lehet magát a szerkezetet. Mint kiderül, Davidnek, az androidnak sikerült megfejtenie ezeket a hieroglifákat, így aktiválja a beépített holografikus kivetítőket, vagy éppen a kamra kapuját képes volt kinyitni. Ugyanakkor érdekes, hogy a templom belsejében

5 Meglátásom szerint kítaszították az egyik társukat, akinek rituális öngyilkosságot kellett elkövetnie.

6 Hacsak nem a rakománykultusz egy fajtájával van dolgunk.

7 Erre a kérdésre minden biznnyal a folytatásból kaphatunk választ, bár Scott magyarázata szerint az emberek a teremtoik ellen fordultak a krisztusi korban, éppen ezért akartak ilyenképpen ellencsapást mérni az ellenük irányuló fenyegetésre.

8 Részben hasonló „alapanyagra” épít a film, mint az *Alien* vs. *Predator*.

9 Az eredeti forgatókönyvben az LV-426 (vagy Acheron) szerepel, ugyanaz a bolygó, amely az *Alien*-filmből ismert.

10 71% nitrogén, 3% szénmonoxid, 23% oxigén és egyéb argon vegyületek.

11 Sokan úgy tartják, a képregényeknek köszönhetően, hogy a Tervezők kinézete egyezik a bioruházattal, azaz nem öltözetről beszélnek, hanem arról, hogy a lények ténylegesen elefántszerűen néznek ki. Holott már az eredeti *Alien* film concept rajzaiból világosan kiderül, hogy csupán öltözékről van szó.

12 Ugyanilyen öltözetet viselt *A nyolcadik utas: a Halál* „pilóta” lényé, amely megtalálásakor már fosszilizálódott.

13 Ennél a pontnál azonban be kell látnunk azt is, hogy nem a klasszikus „idegenek” törtek ki a testekből, vagy legalábbis nincs rá utalás vagy egyéb lelet, hogy Xenomorfofok okozták volna a lények halálát.

működik egy terraformáló egység, amely lélegezhetővé teszi a levegőt, a külső toxikus hatású gázok viszont nem jutnak be.¹⁰ Másfelől azt is érdemes megjegyeznünk, hogy emberi felhasználásra szintúgy alkalmas. Ez annak is köszönhető, hogy a két faj DNS-e lényegében teljesen megegyezik. A külalaki másság viszont biológiailag magyarázható. A Földet érő külső hatások, mint például a kozmikus sugárzás, infra, UV és egyéb társaik más pigmentációs elváltozásokat okozhattak az emberi fajnál, elég csupán arra gondolnunk, hogy a Földön hányféle rassz él. A testméretet pedig megmagyarázhatja a bolygó gravitációs ereje, nyilván a Tervezők anyabolygóján kisebb, mint a Földön.¹¹

A templom 2000 évvel korábban épülhetett, a Tervezőknek volt egyfajta támaszpontjuk, ahol biológiai fegyverekkel kísérleteztek. A kísérleti anyag azonban elszabadult, és majdnem az összes ott lévő lényt kipusztította. Az egyik jelenetben a lények valami elől menekülnek, míg egy másikban egyfajta „temetőt” láthatunk, ahol több bioruházatba (vagy védőöltözetbe¹²) öltözött Tervező maradványa látható egy rakáson. A testüket lyukak borítják, amelyekről a kutatók megállapítják, hogy belülről történt a „kitorés”.¹³ Csupán néhányan maradtak életben, de ők úgy vészelték át a veszélyt, hogy kriosztázisba merültek. David felébreszti egyiküket, de a lény szinte azonnal agresszíven reagál a „betolakodók” jelenlétére, majd aktiválja a templomban elrejtett hajóját, hogy elinduljon a Földre, bevégezve a 2000 évvel korábban megkezdett feladatát.

A Tervezők szállítóhajói (angolul Juggernaut, magyarul Kolosszus) patkó alakúak, biomechanoid belső terekkel. A falak gazdag díszítése és freskói egyértelműen utalnak arra, hogy a Tervezők maguk is rajonganak a művészetekért. Esetenként akár vallásos jelleggel is bírhatnak – a nagy kamrában található fej lenyűgöző gigantikussága lehet erre jó példa.

Az LV-233-on látható jármű kinézete identikus azzal, amelyik lezuhant az LV-426-on. Viszont érdekes különbséget fedezhetünk fel, ha eszünkbe jut az az űrhajó, amely a film elején látható volt. Ez utóbbi inkább hasonlít a klasszikus csészéaljhoz, feltételezhetően inkább anyahajó lehetett. A Kolosszusok szállítójellegére két tény utal: a *Prometheus*-ban látható urnákat szállították és tárolták bennük, *A nyolcadik utas: a Halál* című filmben pedig a Xenomorfofok tojásait. Mindkét esetben igen agresszív biofegyverekről van szó, ám a *Prometheusszal* való ütközés során hamar megsemmisül. Láthatóan nem voltak védelmi felszerelések, és nem is ilyen típusú használatot szántak nekik.

A Fekete anyag és „termékei”

A Fekete anyag egy letális mutagenikus patogén, egy nagyon agresszív hatású biofegyver, amelyet a Tervezők hoztak létre. Az anyagot az LV-223-on található állomásukon alkották, azért, hogy

megsemmisíthessék a földi bioszférát, de a korábban említett kitérés miatt lényegében önmagukat pusztították el. Mivel szobahőmérsékleten instabil természetű, ezért a készítői urnákban helyezték el.

Az anyag, amint más organizmussal érintkezik, szinte azonnal kifejti mutagén hatását a szervezetre. A befogadó hihetetlenül agresszívvá válik. Fifiel, a csapat geológusa fizikálisan érintkezett az anyaggal, majd később több társát is elpusztította a Prometheus fedélzetén, az anyag hatására elképesztően megnőtt fizikai ellenállása a külső sérülésekkel szemben, elég csak arra gondolnunk, ahogy kicsavarta a saját testét, vagy arra, hogy a fegyverekkel nem sok sérülést tudtak neki okozni.

Az anyag ugyancsak bemutatta mutagén és „fejlesztő” hatását a templomban található férgekre. Ennek következtében jöttek létre a Kalapácsfejűek (Hammerpede), és láthattuk azt is, hogy a fizikai változáson túl egyes tulajdonságaik is továbbfejlődtek. A Xenomorfokhoz hasonlóan savas lett a vérük, ugyanakkor a férgekre jellemző regenerációs folyamat is jelentősen felgyorsult. Következtetésképpen kijelenthetjük, hogy az anyag minden egyes fajra más hatással van. Viszont azt sem szabad ebben az esetben figyelmen kívül hagynunk, hogy Holloway-re másként fejtette ki a hatását, bár ennek egyik lehetséges magyarázata az lehet, hogy jóval kevesebb anyaggal érintkezett, mint társa.¹⁴ Így a fizikális elváltozás jelei nála jóval tovább tartottak. Az egyik jelenetben láthatjuk, hogy Holloway a tükörbe nézve vizsgálja a szemét, amelyben féregszerűen mozog valami. Feltételezésem szerint két opció lehetséges ebben az esetben: vagy a vírus képes manifesztálódni a gazdaszervezetben, vagy csupán hallucinációról beszélhetünk. Szerintem inkább az utóbbi lehetőségről van szó.

A vírus a jelek szerint megfertőzte reprodukív rendszerét is. Míg hordozó volt és fizikailag még nem látszódott rajta a fertőzés, Holloway szexuális kontaktust létesített Shaw-val, megtermékenyítve a nőt egy polipszerű lényvel, a Trilobitával.¹⁵ Azt nem tudni, hogy a megtermékenyítés következményeképpen jött-e létre a lény (Shawról ugyanis kiderült, hogy steril), így ezt a lehetőséget gyorsan el is hagynám, azonban még van másik két feltételezés is. A lény vagy Holloway spermájából fejlődött ki, vagy maga az embrió jutott át a doktornő testébe. Az is lehetséges, hogy a vírus szándékosan irányította a doktor tudatát, hogy a fertőzést továbbadja másoknak (erre utal néhány jel).

Shaw tehát a méhében hordozza a Trilobita embriót, amely igen gyorsan növekedésnek indul, míg végül a doktornő kioperálja magából. Tekintve, hogy Shaw hívó, ezért ezzel a tétivel egyfajta megtisztulási procedúrát követ el saját magán, úgy is mondhatnánk, hogy megszabadul önnön démonától. A nő megpróbálja a medipod purgációs rendszerét felhasználni, hogy elpusztítsa a lényt, azonban, ahogy később kiderül, ez nem vált be, sőt a lény megtöbbszörözte a méretét. Az már újabb kérdést vethetne fel, hogy mit használt a Trilobita tápláléknak, hogy ez lehetővé válhasson számára.

14 Holloway-t David fertőzte meg, Weyland utasítására.

15 A megnevezés ne tévesszen meg senkit, a lény nem hasonlít a prehisztórikus állatra.

16 A széria biológiai előfeltevéseire és az idegenek „társadalmának” felépítéséhez vö. H. NAGY Péter, *Kolóniák = Uő., Extrák*, NAP, Dunaszerdahely, 2008, 76–81.

17 *Alien 3 – Végső megoldás: a Halál*, rendező: David Fincher, főszereplő: Sigourney Weaver, 1992.

18 A lény hivatalos megnevezése.

19 Legalább 2000 évvel korábbi az ábrázolás, mint a filmben felbukkanó lény maga.

Lehetséges, hogy olyan sejtszerkezettel rendelkezett, amely a Fekete anyag jóvoltából minimális energia- és táplálékbevitel után is képes volt sejtszerkezetét megnyújtani és stabilizálni rövid idő alatt. Végeredményben egy olyan lényről beszélünk, amely igencsak hasonlatos a Xenomorfok arcmászóihoz, feladata és „kvázi” életciklusa is megfelel azokénak.¹⁶ A filmben láthattuk, ahogy hatalmas karjaival megragadja áldozatát, egy Tervezőt, majd a száján keresztül behatol, hogy beléültesse az embrióját. A megtermékenyítés során az áldozat elveszíti az eszméletét. A folyamat végén az arcmászóhoz hasonlóan a Trilobita is elpusztul.

Az így megszülető lény, bár rokonságot mutat a Xenomorfokkal, igazából egy eltérő „családfa” részét képezi. Külalokban természetesen megvannak az eredeti ág jellegzetességei, így például a hosszú koponya, vagy a szkeletális testfelépítés, viszont például a farok teljesen hiányzik. Másik eltérő különbség a születés mikéntje: rokonaitól eltérően nem kirágja magát a gazdaszervezetből, hanem fejének hátsó pengeszzerű végével vágja ki magát. Újabb eltérés a mellkasrobbantókhoz képest az, hogy nagyobb testméretben, végtagokkal „születik” meg. Bár hasonlóság azért részben van, gondolok itt a *Végső megoldás: a Halál* c. film¹⁷ lényére, amely születésekor már rendelkezett végtagokkal, és a gazdaszervezet (egy kutya) genetikai állományának felhasználásával különbözött az emberi szervezeteket felhasználó Xenomorfoktól. Az viszont kimondottan érdekes, hogy ha a Tervezők DNS-e megegyezik az emberekével, akkor miért születhetett egy ennyire eltérő lény?

A válasz nyilván abban rejlik, hogy egy teljesen más típusú biofegyverről van szó. Erről a kérdérről az alienonline.hu oldalán (is) komoly vita alakult ki, akárcsak azzal kapcsolatban, hogy a Deacon¹⁸ mennyire tekinthető proto-Xenomorfnak. Véleményem szerint nem az. Már csak azért sem lehet a klasszikus idegenek elődjének tekinteni, mert elsősorban *A nyolcadik utas: a Halál*ban már több tízezer éves tojásokat láthatunk, másrészt a *Prometheus* Templomában az egyik falon látható egy dombormű, amely egy Xenomorfot ábrázol.¹⁹ Ebből kifolyólag úgy vélem, hogy a filmben látható Fekete anyag lényegében a Xenomorfokból kifejlesztett és továbbfejlesztett biológiai fegyver lehet (saját megnevezésemben Alien 2.0), márpedig azért, mert sokkalta agresszívebben „viselkedik”, mint korábbi, előtárs. Rendes körülmények között tárolva kevésbé veszélyesebb lehetne, emlékezzünk csak vissza az *Alien*ben látható lény mellkasán található lyukra. Másfelől a Fekete anyag tökéletes védelmi „rendszer” is lehet. A földi történelem során már volt rá példa, hogy amikor megnyitották a fáraók sírjait, akkor a belépő tudósok megfertőződtek az ott található vírusokkal vagy baktériumokkal – ezt nevezték akkoriban a fáraó átkának, mivel nem tudták megmagyarázni a jelenséget. Bizonyos körülmények között, zárt térbe szorítva ezek a mikroorganizmusok képesek akár több száz vagy ezer évet átvészelni. A Templomban azzal, hogy beléptek a tudósok a nagy kamrába, és megzavarták a terem légkörét, aktiválták ezt a védőmechaniz-

must, így a Fekete anyag kiszabadult. Ezzel pedig kvázi felnyitották Pandora szelencéjét.

Ahhoz, hogy építsünk, előbb pusztítanunk kell. Bár jelenleg nem ismerjük még a Tervezők főbb motivációit, de elég egyértelmű lehet, hogy egy olyan fajjal állunk szemben, amely lépésenként kolonizálja és terraformálja a galaxisban található bolygókat. Teljesen logikus lépés lenne a részükről tehát, ha megérkezésük előtt bizonyos bolygókon, amelyeken alkalmasak a feltételek az életre, a Fekete anyag segítségével (vagy a Xenomorfok által) megtisztítanák azokat. A kriosztázis tartályoknak köszönhetően elég átaludniuk pár száz vagy ezer évet, és máris egy „steril”, felhasználható bolygót kapnak kézhez.

További kérdésként feltehetnénk azt is, hogy vajon a film elején látható Fekete anyag, amelyet a Tervező elfogyaszt, azonos-e azzal, amely a film későbbi részében megfertőzi az embereket? Ha azonosak is, akkor az eredeti anyagot a későbbiek során továbbfejlesztették a Tervezők, erre utal például az, hogy teljesen más biológiai reakció történt mindkét esetben. Az LV-223 pedig egy katonai „labor”, ahogy hallhattuk a Prometheus kapitányának a szájából, így lehetséges ez a feltételezés.

Egy új kezdet (?)

Az utolsó jelenetben láthatjuk, ahogy Shaw megkeresi David fejét. David, tekintve hogy megfejtette a Tervezők jeleit, így képes elboldogulni egy Kolosszus irányításával. Közli Shaw-val, hogy képesek lesznek hazatérni a Földre, a nő azonban úgy dönt, hogy inkább folytatja a kutatását és elindul a Tervezők anyabolygója felé. David kérésére, hogy miért szeretne eljutni, azt a választ adja, hogy fontos megtudnia, miért döntöttek úgy a lények, hogy elpusztítsák az emberiséget. Az android szerint ez lényegtelen, ám Shaw csak annyit felel, hogy éppen azért, mert ő ember, és David gépi mivolta miatt ezt nem értheti.²⁰ Így a doktornővel az emberiség egy újabb kalandra indul a világűrbe.

Befejezésül egy jó hír a film rajongóinak: már hivatalosan bejelentették, hogy érkezik a folytatás, elkezdtek dolgozni a forgatókönyvön. A kész anyag feltehetőleg 2015-ben érkezik a vászonra, remélhetőleg még tovább bővítve azt a „mitologikus” világot, amelyet gyerekkorunk óta olyannyira megkedveltünk.

20 A film záró monológja narratív szempontból szinte majdnem teljesen megegyezik Ripley szavaival, *A nyolcadik utas: a Halál c.* film végéről.

